

კრიმინალისტიკის სისტემა და მისი ადგილი მეცნიერებებს შორის

კრიმინალისტიკა არის მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის დანაშაულის ჩადენის, დანაშაულზე და მის მონაწილეებზე ინფორმაციის წარმოქმნის, მტკიცებულებების მოგროვების, გამოკვლევის, შეფასებისა და გამოყენების კანონზომიერებებს და ამ კანონზომიერებების შესწავლის საფუძველზე შეიმუშავებს სასამართლო კვლევის მეთოდებსა და სპეციალურ საშუალებებს დანაშაულის გახსნისა და აღკვეთისათვის.

კრიმინალისტიკის ამგვარი განმარტება ჩამოყალიბდა მეოცე საუკუნის დასასრულს, მაგრამ, თუ კარგად ჩავუკვირდებით, მივხვდებით, რომ საქმე გვაქვს მეცნიერების ისეთ მიმართულებასთან, რომელიც მრავალ სწავლებას მოიცავს, წარმოადგენს რა სხვადასხვა მეცნიერებიდან კრიმინალისტიკისათვის საჭირო კვლევების ამონაკრებს. შესაბამისად, იბადება კითხვა, არის კი კრიმინალისტიკა დამოუკიდებელი მეცნიერება, რომელიც ჰანს გროსმა¹ მე-19 საუკუნის ბოლოს ჩამოაყალიბა, როგორც სისხლის სამართლის დამხმარე დისციპლინა, თუ ის დღეისათვის ისეთ უდიდეს მეცნიერებათა ნაკრებია, როგორიცაა ფიზიკა, ქიმია, მათემატიკა, ბიოლოგია, ფსიქოლოგია და ა.შ.

ამავე დროს საკითხავია, არსებობს კი რომელიმე მეცნიერება ცალკე, სხვა მეცნიერებათაგან დამოუკიდებლად, მაშინ როდესაც, უმრავლესი მათგანის კვლევის მეთოდები ერთმანეთს ემთხვევა, ხოლო თუ რომელიმეს საკუთარი დამოუკიდებელი კვლევის მეთოდი აქვს, ეს მის ზრდასრულობაზე მეტყველებს. აღნიშნული საკითხის განხილვისას ფილოსოფოსებისა და სხვადასხვა მეცნიერების მეთოდოლოგია აზრი განსხვავებულია. ზოგიერთი კრიმინალისტიკას “სამხრეებიან მეცნიერებად” მოიხსენიებს, ჩემი აზრით კი, ჭეშმარიტი მეცნიერების კვლევის საგანი და მიმართულება ამოუწურავია.

მაინც რა არის კრიმინალისტიკა, როგორია მისი ადგილი მეცნიერებათა სისტემაში, როგორი ფორმატით ჯობია მისი განვითარება, მისი კვლევის მიმართულებები ხომ ფაქტობრივად ამოუწურავია?

კრიმინალისტიკა, როგორც სასწავლო კურსი, ადეკვატურად ასახავს თავისივე მოსახელე მეცნიერების საგნობრივ სტრუქტურას, მის სოციალურ ფუნქციას, რომელიც საქართველოში, საზღვარგარეთის ქვეყნებისაგან განსხვავებით, ეტაპობრივად ვითარდებოდა და რომელთა უმრავლესობაშიც ის საპოლიციო საგანს წარმოადგენდა.

მე-20 საუკუნის 20-იან წლებში კრიმინალისტიკის კურსის სისტემა შედგებოდა ორი ნაწილისგან: კრიმინალისტიკური ტექნიკისა (სისხლისსამართლებლივი ტექნიკისა) და ტაქტიკისაგან;

---

¹ hans grosi (1847-1915) - avstrieli iuristi, kriminalistikis da dasavleTevropuli sasamarTlo fsiqologiiis fuZemdebeli

30-იანი წლების ბოლოდან 50-იან წლებამდე მასში გამოყვეს: 1. საერთო ნაწილი, სადაც განიხილებოდა კრიმინალისტიკის ტექნიკა და საგამომიებო ტაქტიკა და 2. განსაკუთრებული ნაწილი, რომელშიც აისახა დანაშაულების გამოძიების მეთოდოლოგია;

1955 წლიდან კურსის სისტემა მოიცავდა შესავალს კრიმინალისტიკაში, საერთო და განსაკუთრებულ ნაწილებს.

70-80-იან წლებში ჩამოყალიბდა ოთხნაწილიანი სისტემა 1. კრიმინალისტიკის მეთოდოლოგია (თეორია), 2. კრიმინალისტიკური ტექნიკა, 3. საგამომიებო ტაქტიკა, 4. დანაშაულის ცალკეული სახეების გამოძიების მეთოდოლოგია;

ტექნიკური პროგრესის პირობებში, 90-იანი წლების ბოლოს წარმოიქმნა დანაშაულთან ბრძოლის საკითხების გადახედვის საჭიროება, რის შემდეგაც მივიღეთ ხუთნაწილიანი სისტემა: 1. შესავალი კრიმინალისტიკაში, 2. კრიმინალისტიკური ტექნიკა, 3. საგამომიებო ტაქტიკა, 4. დანაშაულის გამოძიების და გახსნის ორგანიზება, 5. დანაშაულის ცალკეული სახეების გამოძიების მეთოდოლოგია;

ამ სახით საგნის დაყოფას მხარს უჭერს კრიმინალისტიკის მიმართულებით მოღვაწე მეცნიერთა გარკვეული ჯგუფი, მაგრამ არსებობს სხვა მოსაზრებებიც.

როგორც აღვნიშნეთ, კრიმინალისტიკის საერთო თეორიის ჩამოყალიბება იწყება მე-20 საუკუნის სამოციანი წლებიდან და დღემდე სრულყოფის სტადიაშია. ამიტომ მიზანშეწონილად მიმაჩნია, ამ საკითხში არ ვიყოთ კრიტიკულები და ასპარეზი უპირატესად პრაქტიკულ კრიმინალისტიკას დავუთმოთ, რომელიც მტკიცებულებების მოგროვების საკითხებთან ერთად შეისწავლის სისხლის სამართლის საქმეთა გამოძიების ტაქტიკასა და მეთოდოლოგიას. ასეთ შემთხვევაში წამოიჭრება სხვა პრობლემა - საკუთრივ ექსპერტიზა კრიმინალისტიკას მივაკუთვნოთ, თუ ცალკე საგნად გამოვიყოთ “სასამართლო ექსპერტოლოგიის” სახელწოდებით, მსგავსად ოპერატიული სამმეზრო საქმიანობისა, რომელიც თავის დროზე უკვე გამოეყო კრიმინალისტიკას. კრიმინალისტიკის ტექნიკურ სფეროში მოღვაწე მკვლევარების ნაწილი ამ ეტაპზე ექსპერტოლოგიის ცალკე გამოყოფის მომხრეა, რასაც ტექნიკური პროგრესით ასაბუთებს.

დღეისათვის სასამართლო ექსპერტიზასა და თუნდაც სიტყვა “ექსპერტთან” კრიმინალისტიკა უფრო ხშირად ასოცირდება, ვიდრე გამოძიებასთან. ასეთი წარმოდგენა კრიმინალისტიკის მეცნიერებაზე მცდარია და ადამიანებს (მათ შორის, ზოგიერთ იურისტსაც) ძირითადად სხვადასხვა ფილმისა თუ რომანის მიხედვით ექმნება. ეს გასაგებია, ჩვენს რეალობაში აღნიშნული საგნის შესწავლას არ ექცეოდა სათანადო ყურადღება, ან თუ ექცეოდა, სასწავლო ლიტერატურა სხვადასხვა იდეოლოგიური თუ თეორიული მოძღვრებით იყო გადატვირთული.

სასამართლო ექსპერტიზისა და კრიმინალისტიკის (კერძოდ, კრიმინალისტიკის ტექნიკის) უამრავი საკითხი მჭიდრო ურთიერთკავშირშია. ხშირად საერთოდ გაურკვეველია, რა არის კრიმინალისტიკის შესწავლის ობიექტი და რა სასამართლო ექსპერტიზისა. კრიმინალისტიკის ტექნიკა შეისწავლის მტკიცებულებების, მათ შორის, ნივთმტკიცებების ამოღების, შეგროვებისა და მათი წინასწარი შესწავლის, ხოლო სასამართლო ექსპერტიზა - იგივე მტკიცებულებების სიღრმისეული ლაბორატორიული გამოკვლევის საკითხებს.

ამიტომ, არა მგონია, მიზანშეწონილი იყოს ექსპერტოლოგიის, როგორც საგნის ან მეცნიერების ცალკე გამოყოფა.

როგორც მეცნიერებას, “ექსპერტოლოგიას” უნდა გააჩნდეს ცალკე თეორია ან თეორიული საფუძვლები, რომლებიც წარმოაჩენენ მას, როგორც მეცნიერებას ან თუნდაც საგანს. სასამართლო ექსპერტიზის კვლევის მეთოდები უმეტეს შემთხვევაში ძალიან განსხვავდება ერთმანეთისაგან და წარმოადგენს როგორც საბუნებისმეტყველო, ისე სხვა ფუნდამენტური მეცნიერებების კუთვნილებას. აქედან კი შეიძლება დავასკვნათ, რომ სასამართლო ექსპერტიზას, როგორც მეცნიერებას არ გააჩნია თეორიული საფუძველი, იგი მხოლოდ გარკვეულ დონეზე კლასიფიცირებულ დაკვირვებათა ნაკრებს წარმოადგენს. ამიტომ თვითონ სასამართლო ექსპერტიზის, როგორც მეცნიერების ადგილი კრიმინალისტიკასთან, კერძოდ, კრიმინალისტიკის ტექნიკასთან ერთად, მის ნაწილად უნდა მოიაზრებოდეს.

ტექნიკური საშუალებები, უფრო სწორედ, ის ცოდნა, რომელიც დღევანდელ პირობებში საჭიროა თანამედროვე ტექნიკური საშუალებების გამოყენებისთვის, ჩაუხედავი ადამიანისთვისაც იოლად გასაგები და ასათვისებელი ხდება. სპეციალური ცოდნის გარეშე უკვე შესაძლებელია ამა თუ იმ სახის იდენტიფიცირების ჩატარება, ამიტომ მომავალში ექსპერტიზის ჩატარებას არამცთუ ექსპერტ-კრიმინალისტი, არამედ უბრალო ტექნიკური საშუალების ოპერატორიც კი შეძლებს. მაგალითისათვის, პიროვნების დნმ-ის იდენტიფიცირებას არ დასჭირდება ბიოლოგის განათლება, რადგან იდენტიფიცირების პროცესი შემოიფარგლება მხოლოდ დნმ-ის ნიმუშის შემთხვევის ადგილიდან ან პიროვნებიდან ამოღებით და მისი დანადგარში მოთავსებით, რის შემდეგაც დანადგარი მონაცემთა ბაზაში თავად მოძებნის საიდენტიფიკაციო პიროვნებას. თუ აღნიშნული ხელსაწყო- დანადგარები თავის დროზე იშვიათი და ძვირად ღირებული იყო, დღეისათვის ისინი მეტნაკლებად ხელმისაწვდომია.

რაც შეეხება სპეცილისტ-კრიმინალისტის როლს, რომელსაც შემთხვევის ადგილის დათვალიერება და ნივთმტკიცებების ამოღება ევალება, ტექნიკური პროგრესის პირობებშიც უცვლელი დარჩება, რადგან, გარდა თანამედროვე ტექნიკური საშუალებებისა, მას შემთხვევის ადგილზე მუშაობის გამოცდილება და უნარ-ჩვევები უნდა გააჩნდეს.

მაგრამ ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან არ უნდა დავასკვნათ, რომ ექსპერტის როლის შეთავსება ნებისმიერ კომპიუტერის მცოდნე სპეციალისტს შეუძლია, აქ კრიმინალისტიკურ ობიექტებთან მუშაობის აუცილებელ სპეციფიკურ გამოცდილებასთან ერთად იურიდიული ცოდნის ქონაც საჭირო იქნება, რადგან იურისტებს შორის ურთიერთობის პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ნებისმიერ ადვოკატს, თუნდაც უმნიშვნელო კრიმინალისტიკური კვლევის გამო დიდი პრობლემის შექმნა შეუძლია.

კრიმინალისტიკის საგანი მუდმივ ცვლილებებს განიცდის და დღესაც განვითარების სტადიაშია, თუ გავითვალისწინებთ იმ ფაქტს, რომ გარკვეული თემატური მიმართულებები კურსის ხან ერთ, ხან კი მეორე ნაწილში მოიაზრება. მაგალითად, კრიმინალისტიკური ვერსიების შესახებ მოძღვრება თავდაპირველად კრიმინალისტიკის მეთოდოლოგიაში ისწავლებოდა[1], შემდეგ - საგამომიებო ტაქტიკაში [5], ამჟამად კი - კრიმინალისტიკის ახალ ნაწილში, რომელსაც დანაშაულის გამოძიებისა და გახსნის ორგანიზება ეწოდება[7]. ანალოგიური ვითარებაა კრიმინალისტიკურ რეგისტრაციასთან მიმართებით, რომელიც

კრიმინალისტიკის ტექნიკაში განიხილებოდა, დღეს კი მას ასევე დანაშაულის გამოძიებისა და გახსნის ორგანიზების ნაწილში შეისწავლიან.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, კრიმინალისტიკა დაეყოს სამ განყოფილებად, ზოგი განყოფილება კი - ნაწილებადც. ესენია: I. კრიმინალისტიკის თეორია (მეთოდოლოგია), შესავალი კრიმინალისტიკაში; II. კრიმინალისტიკის ტექნიკა, სადაც შესული იქნება საექსპერტო კვლევის საკითხები; და III. გამოძიების კრიმინალისტიკური მეთოდოლოგია, რომელიც სამ ნაწილად იქნება დაყოფილი: 1. დანაშაულის გამოძიებისა და გახსნის ორგანიზება, გამოძიების ზოგადი საკითხები 2. გამოძიების ტაქტიკა; 3. დანაშაულის ცალკეული სახეების გამოძიების მეთოდიკა. (სურ. 1).

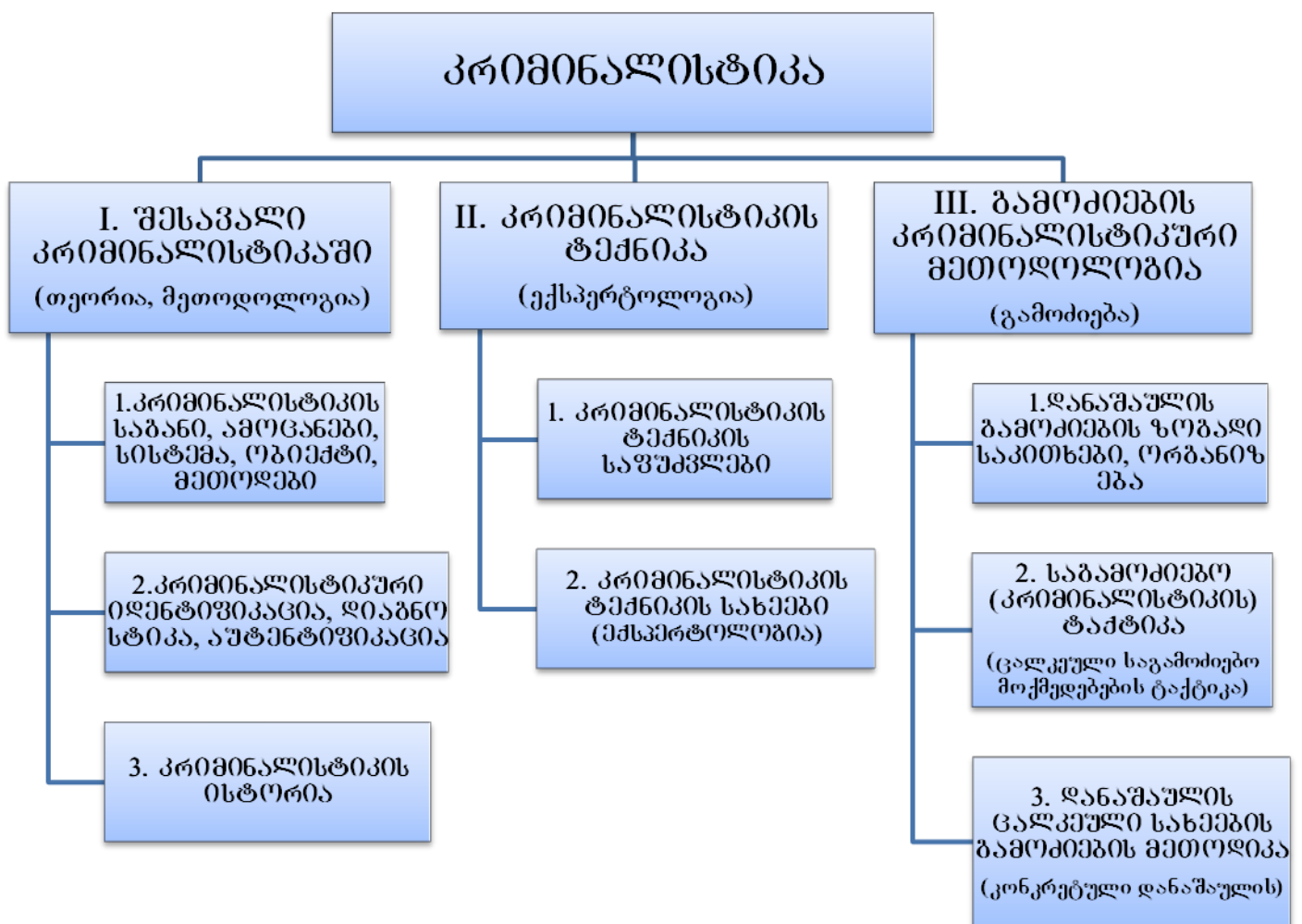
დასასრულს, შეიძლება ითქვას, რომ კრიმინალისტიკა, როგორც სამართლებრივი ხასიათის იურიდიული მეცნიერება, მეტნაკლებად მრავალ მეცნიერებასთან და დარგთანაა დაკავშირებული, რომელთა დაჯგუფება რამოდენიმე მიმართულებებითაა შესაძლებელი:

1. საგნობრივად კრიმინალისტიკას ძირითადად კავშირი აქვს იურიდიულ მეცნიერებათა ჯგუფთან, რომელსაც განეკუთვნება: სისხლის სამართალი, სისხლის სამართლის პროცესი, კრიმინოლოგია, სააღმსრულებლო სამართალი, სახელმწიფოსა და სამართლის თეორია, ოპერატიული სამუშაო საქმიანობა, ადმინისტრაციული სამართალი და სხვა. მაგრამ განსაკუთრებით მჭიდრო ეს კავშირი მაინც სისხლის სამართალთან და სისხლის სამართლის პროცესთანაა.
2. მრავალმხრივია კრიმინალისტიკის კავშირი საზოგადოებრივ მეცნიერებებთან, როგორცაა ფსიქოლოგია, ლოგიკა, ეთიკა, სასამართლო ფსიქოლოგია, შრომის მოწყობა და სხვა.
3. შესასწავლი ობიექტებისა და კვლევის მეთოდების ერთგვაროვნებიდან გამომდინარე, კრიმინალისტიკას კავშირი აქვს და გარკვეულწილად მისივე შემადგენლობაში მოიაზრება ისეთი სპეციალური დარგები როგორცაა: სასამართლო მედიცინა, სასამართლო ფსიქიატრია, სასამართლო ბუღალტერია, სასამართლო ქიმია (ტოქსიკოლოგია), ფიზიკა, ბიოლოგია და ა.შ.
4. სულ უფრო ნათელი ხდება კრიმინალისტიკის კავშირი ტექნიკურ დისციპლინებთან, რომლებიც ხელს უწყობენ ტექნიკური კვლევის მეთოდებისა და საშუალებების შემუშავება-სრულყოფას. ასეთებია: ლაზერული ტექნიკა, ელექტრონული მიკროსკოპები, სკანერები, ქრომატოგრაფები, სპექტრომეტრები და სხვ.

შემდგომი განვითარების პროცესში ობიექტურად ფართოვდება სამეცნიერო დარგებისა და ადამიანური პრაქტიკის სახეობათა ჩამონათვალი, რომელთანაც კრიმინალისტიკას შეხების წერტილები მოეძევა - ის ან იყენებს მათი კვლევის მეთოდებსა და საშუალებებს საკუთარი მიზნებისათვის ან აძლევს სხვა დარგებს მხოლოდ კრიმინალისტიკისათვის შექმნილი კვლევის მეთოდებისა და საშუალებების გამოყენების შესაძლებლობას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. კრიმინალისტიკა. I ტომი, გამომცემლობა „ნეკერი“ 1995 წ.
2. კრიმინალისტიკა. I ტომი, გამომცემლობა „მერიდიანი“ 2000 წ.
3. კრიმინალისტიკა. I ტომი, გამომცემლობა „მერიდიანი“ 2004 წ.
4. კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელო – სახ. უნივერსიტეტის გამოცემა. გამომცემლობა „ნეკერი“ 1995წ. II ტომი.
5. ფაფიაშვილი შ. 2001. *კრიმინალისტიკა, დანაშაულთა გახსნის ტაქტიკა*. თბილისი. თსუ გამომც.
6. Криминалистика. გამომცემლობა “Москва” 1988г.
7. .Криминалистика. გამომცემლობა “Юрист” 2010 г.

სურ. 1

Gia Dekanozishvili
Grigol Robakidze University

The System of Criminalistics and Its Place among Sciences

Summary

Criminalistics is a science which studies the regularities of committing a crime, obtaining information about a crime and its participants, gathering, investigating, evaluating and using evidences on the basis of studying these regularities, works out the methods of judicial scrutiny and special tools to open and eradicate crime.

Such definition of criminalistics was formed at the end of the twentieth century; however, if we observe deeply, we will understand that we deal with the scientific discipline which includes a number of studies; it is a selection of researches from different sciences that are necessary from criminalistics. Therefore, the question arises whether criminalistics is an independent science formed by Hans Gross in the end of the 19th century as a subsidiary discipline of criminal justice if it is a set of such sciences as physics, chemistry, mathematics, biology, psychology, etc.

At the same time it is questionable if any science exists independently from other sciences whereas the research methods of most of them coincide, and if some of them have their own independent research methods, it speaks about their maturity. Philosopher and methodologists of different sciences express diverse opinions while discussing this issue. Some of them call criminology "police science". In my opinion, subject and course of research of true science are unlimited.

What is Criminalistics? What place does it occupy in the system of science? Which format is better to be used for its development? It is widely known that its research trends are practically unlimited.

Criminalistics, as a training course adequately reflects the subject structure of its related sciences, its social function, which in Georgia, unlike foreign countries, was gradually developed.

Formation of the general theory of criminalistics started from the 60s of XX century and is still under improvement. That is why it is suggested to be more expedient not to be critical and concede the arena to practical criministics which together with the issues of gathering evidences studies the tactics and methods of investigating criminal cases. In such a case another problem arises – whether to ascribe expertise to criminalistics or to separate it as an independent discipline named “forensic expertology” like the operative investigation activity which has already been separated from criminology. Some of the researchers working in the field of technical criminalistics support the idea of separating expertology as an independent discipline proving it with technical progress.

Nowadays, criminalistics is associated with forensic expertise and even the word “expert” rather than with investigation. Such view on the science of criminalistics is wrong and people (among them some lawyers) have impression about it from films and novels. This is understandable as in our reality this discipline was not paid proper attention and teaching material was full of different ideological and theoretical studies.

A lot of issues of forensic expertise and criminalistics (namely, technique of criminalistics) are in tight interrelation. Often it is vague what the object of study of criminalistics is and what of forensic expertise. The technique of criminalistics studies the issues of gathering and preliminary examination of evidences and forensic expertise - the issues of deep laboratory investigation of the same evidences. That is why we do not consider it to be expedient separate expertology as an independent discipline or science.

Being a science “expertology” should have its theory or theoretical fundamentals which would present it as a science or at least a discipline. The research methods of forensic expertise in most cases greatly differ from each other and belong to natural as well as other fundamental sciences. Consequently, we can conclude that forensic expertise as a science does not have theoretical fundamentals; it is only a collection of classified observations at a certain level. That is why forensic expertise should be considered as a part of criminalistics, particularly technique of criminalistics.

The role of a specialist-criminalist, who is responsible for crime scene investigation and gathering of evidences, will remain unchangeable even in the conditions of technical progress as, besides having modern technologies, he/she should have skills and experienced in working on a crime scene.

The subject of criminalistics undergoes permanent changes and is still in the process of development. Thus, we consider it expedient to divide criminalistics into three divisions and some divisions – into parts. These are: I. Theory of criminalistics (methodology), introduction to criminalistics; II. Technique of criminalistics which will include the issues of forensic research (forensic sciences); III. Criminalistic methodology of investigation which is divided into three parts: 1. Organizing investigation and opening of a crime, general issues of investigation; 2. Investigation tactics; 3. The methods of investigating separate types of crime. (Picture 1).

Finally, it can be concluded, that criminalistics, as a juridical science of legal character, is more or less related to many sciences or fields. It either applies their methods for its purposes or allows other fields to apply the research methods created only for criminalistics

Criminalistics

